

ประโยค ป.ธ. ๕
แปล มครเป็นไทย
สอบ วันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๖

๑. ปหยาติ วา

นิหนตุวาน ตโมกษนุชฺ อุกิโตว ทิวากโร

วณฺณปฺปณฺณา ปภาเสติ โสภาเสตฺวา สมุคฺคตฺติ จ

เอวมาทิสฺสู วีย สมานกาลวเสน เวทิตพฺพํ ฯ อถฺวา ปาโณ อติปาติยติ
เอเตนาติ ปาณาติปาโต ปาณฆาตเหตุฏฺโฏโต อหิริกาโนคฺตฺตปฺปโทสโมห-
วิหีสาทิกโก เจตนาปฺชานो สจฺกิลเสชฺชโม ฯ คํสมาทานวเสน ปหยาติ ตโต
ปฏฺวิโรโต ว โหตีติ ฯ วิโรโต วาติ อวชารณฺน ตสฺสา วิโรติยา กาลาทิวเสน
อปริยฺนตฺตํ ทสฺเสติ ฯ ยถา हि อญฺเฆ สมานินฺนวิโรติกาปี อนวฏฺฐิตจิจฺจตฺตาย
ลาภชีวิทาทิเหตุ สมานานํ ภินฺนุติ น เอวมยํ ฯ อยมฺปน ปหีนกาลโต
ปฏฺจาย โอรโต วิโรติติ ฯ อทินฺนทานํ ปหยาติอาทิสฺสูปี อิมินา ว นเยน
อตุโถ เวทิตพฺโพ ฯ ทณฺหนิปาตฺนํ ทณฺโท มุคฺคราทีปฺปพฺรณฺวิเสโสติ
อิช ปฺรณฺวิเสโส อธิปฺเปโต ฯ เตนาห จเปตฺวา ทณฺท์ สพฺพมฺปิ อวเสสํ
อุปฺกรณฺนติ ฯ ทณฺหนสจฺจชาตสฺส ปฺรวิहेจฺนสฺส จ วชฺชิตภาวทีปฺนตฺถํ
ทณฺทสฺสตฺถานํ นิภฺเขปวจฺนฺนติ อาห ปฺรुปฺฆาตคฺถายาติอาทิสฺสู น วิहेจฺนภาวสฺส ฯ
ลชฺชิตี เอตฺถ วุตฺตลชฺชาย โอตฺตปฺปมฺปิ วุตฺตนฺติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ น हि
ปาปชฺชิจฺจณฺนยฺตฺตสฺส คํ ปาปาภายนํ อตฺถิตี ลชฺชี อิจฺเจว วุตฺตํ ฯ ทยํ
เมตฺตจิจฺจตฺตํ อาปฺนฺโนติ กสฺมา วุตฺตํ นนฺ ทยาสทฺโท อทยาปฺนฺโนติอาทิสฺสู
กรฺณาย วุตฺตตีติ ฯ สจฺจเมตฺตํ ฯ อยมฺปน ทยาสทฺโท อนุรฺกขณฺมคฺตํ อนฺโตนิตํ
กตฺวา ปวตฺตมาโน เมตฺตาย กรฺณาย จ ปวตฺตตีติ อิช เมตฺตาย ปวตฺตมาโน
วุตฺโต ฯ

๒. มัชชติ สีนฺยหตีติ เมตฺตา เมตฺตา เอตฺสฺส อตฺถิติ เมตฺตํ
 เมตฺตํ จิตฺตํ เอตฺสฺสชาติ เมตฺตจฺจิตฺโต ตสฺส ภาโว เมตฺตจฺจิตฺตตา อิจฺเจว
 อตฺโถ ฯ สพฺพปฺปาณญฺตหิตานุกมฺปปีติ เอเตน ตสฺสา วิรติยา สตฺตวเสน
 อปรียนฺตตํ ทสฺเสติ ฯ ปาณญฺเตติ ปาณชาเต ฯ อนุกมฺปโกติ กรุณายนโก ฯ
 ยสฺมา ปน เมตฺตา กรุณาย วิเสสฺปฺปจฺจโย โหติ ตสฺมา วุตฺตํ ตาย เอว
 ทยาปฺนฺนตฺยาติ ฯ เอวฺ ยะหิ ชฺมเมหิ ปาณาติปาทา วิรติ สมฺปชฺชติ เตหิ
 ลชฺชาเมตฺตากรุณาหิ สมงฺกิกาโว ทสฺสโต สทฺธี ปญฺจวิญญกฺรเมหีติ ทญฺจพฺพํ ฯ
 เอตฺถาห กสฺมา ปาณาติปาดํ ปหายาติ เอกวจนฺนินฺทเทโส กโต นนฺ
 นิรวเสสํ ปาณานํ อติปาทโต วิรติ อธิราชิปฺเปตา ฯ ตถา หิ วุตฺตํ
 สพฺพปฺปาณญฺตหิตานุกมฺปปี วิหฺรตีติ ฯ เตเนวหา อญฺจกถายํ สพฺเพ ปาณญฺเต
 หิเตน อนุกมฺปโกติ ปุถฺวจนฺนินฺทเทโส กตฺตพฺโพติ ฯ สจฺจเมตฺตํ ฯ ปาณภาว-
 สามญฺจวเสน ปเนตฺถ ปาลิยํ อาทิตฺโต เอกวจนฺนินฺทเทโส กโตปี สทฺท-
 สนฺนินฺทฺจฺจเนน ปุถฺตตํ วิญฺจายมานเมวาติ สามญฺจนินฺทเทสํ อกตฺวา
 เกทวจนฺนิจฺจวเสน ตทตฺถํ ทสฺเสตฺถํ อญฺจกถายํ พหฺวจนวเสน อตฺโถ วุตฺโต ฯ
 กิลฺยจฺจ กิลฺยโย สามญฺจโต สํวรสมาทานํ ตพฺพิเสสโน สํวเรโทติ อิมสฺส
 วิเสสสฺส ทสฺสสนตฺถํ อยํ วจนเกโท กโตติ เวทิตพฺพํ ฯ วิหฺรตีติ วุตฺตปฺปกาโร
 หุตฺวา เอกสฺมี อิริยาปเถ อุปฺปนฺนํ ทุกขํ อญฺเณน อิริยาปเถน วิจฺฉินฺทิตฺวา
 อตฺตภาวํ หรติ ปวตฺเตติ ยาเปตีติ อตฺโถ ฯ เตนาห อิริยติ ปาเลตีติ
 จุพฺพหตฺถิปโตปมจฺตูกกฺกฺจฺจตฺตฺรฎฺฎีกา ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๕ แปล มครเป็นไทย

๑. ฎีกาแห่งจุฬหัตติโปทปมสูตร และจตุกกนิบาต อังคุตตรนิกายว่า อีกอย่างหนึ่งบทว่า ปหาย พิงทราบด้วยอำนาจสมานกาล คจฺในประโยคทั้งหลาย มีประโยคอาทಿಯ่างนี้ว่า

เหมือนพระอาทิตย์อุทัย ทำลายกองแห่งความมืด
เสียได้ และว่า พระจันทร์ เค้นดวงแล้ว ย่อมส่อง
แสงสว่างจ้า ๆ

อีกประการหนึ่ง สัตว์ อันบุคคลยอมให้ตกลงไปด้วยเจตนาธรรมนั้น เหตุนั้น เจตนาธรรมนั้น ชื่อว่า ปาณาติบาต ได้แก่สังกิลเสขธรรม อันมีเจตนาเป็นประธาน เช่น อหิริกะ โอนตตปปะโทสะโมหะวิหิงสา อันเป็นเหตุฆ่าสัตว์ ๆ *บุคคลละ ปาณาติบาตนั้นด้วยอำนาจแห่งการสมาทาน ย่อมเป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต นั้นทีเดียวแล ๆ พระอรรถกถาจารย์แสดงความรู้ที่วิรัตน์นั้น ไม่สิ้นสุดด้วยอำนาจ กาลเวลาเป็นต้น ด้วยอรรถารณศัพท์ในบทว่า วิโรโต ว ๆ เหมือนอย่างว่า บุคคลอื่น ๆ แม้สมาทานวิรติแล้ว ก็ยังทำลายการสมาทานได้ เพราะเหตุแห่ง ลากและชีวิตเป็นต้น เพราะคำที่ตนมีจิตใจไม่มั่นคง ฉันทิโด บุคคลผู้นี้ หาเป็น ฉันทนั้นไม่ ๆ อันบุคคลผู้นี้ ย่อมเป็นผู้งด จำเดิมแต่เวลาที่ตนละปาณาติบาต ได้แล้ว จึงชื่อว่า เป็นผู้เว้นขาดแล้ว แล ๆ แม้ในคำว่า อทินฺนาทานํ ปหาย เป็นต้น ก็พึงทราบคำอธิบายโดยนัยนี้เหมือนกัน ๆ วัตถุเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ ล้มลงคือท่อนไม้ ชื่อว่า ทัณฑะ ได้แก่เครื่องประหารพิเศษมีไม้ซ้อนเป็นต้น เพราะฉะนั้น เครื่องประหารพิเศษ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประสงค์เอาแล้ว ในบทว่า นิหิตถนุโฑ นี้ ๆ เหตุนั้น พระอรรถกถาจารย์จึงกล่าววว่า ฐเปตุวา

* ประโยค ตสมาทาน... ๆเปฯฯ ทสฺเสติฯ เป็นประโยคเดียวกัน ไปขยาย ในระหว่างกินเข้ามา เฉพาะคำว่า ตสมาทานวเสน ปหาย ฉบับพิมพ์ดั้งเดิมแยก ต กับ สมาทานวเสน เป็นคนละ ศัพท์ เห็นว่าถูกต้องกว่า จึงแปลแยกอย่างเฉลยนี้.

ทณฺฺทำ สพฺพมฺปิ อวเสถํ อูปกรณํ ฯ ก็การกล่าวถึงการวางท่อนไม้และคัสตรา เพื่อจะแสดงเวลาที่เครื่องเบียดเบียนผู้อื่น กล่าวคือเครื่องลงโทษอันผู้นั้น เว้นเสียแล้ว เพราะเหตุนั้น พระอรรถกถาจารย์จึงกล่าวคำว่า **ปรูปฆาตตุถาย** ดังนี้เป็นต้น ฯ หาใช่เพื่อแสดงเวลาที่ภาวะคือการเบียดเบียนอันบุคคลนั้นเว้น แล้วไม่ ฯ แม้ความเกรงกลัวต่อบาป ก็พึงเห็นว่า พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ แล้วด้วยลัทธิศาสตร์ที่ตรัสไว้ในบทว่า **ลชฺชช** นี้ ฯ *ก็ความละอายนั้น ของบุคคลผู้ ประกอบด้วยความรังเกียจบาป จะเป็นการไม่กลัวบาป ก็หาไม่ได้แล เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า **ลชฺชช** ดังนี้เท่านั้น ฯ ถามว่า เพราะเหตุไร พระอรรถกถาจารย์ จึงกล่าวว่ **ทญํ เมตฺตจิจฺจตุตฺตํ อาปนฺโน** ทยา ศัพท์ ย่อมเป็นไปในอรรถแห่งกรุณาศัพท์ ในประโยคทั้งหลายมีประโยคว่า **อทยาปนฺโน** เป็นต้น มิใช่หรือ ฯ ตอบว่า ข้อนั้นจริง ฯ แต่ ทยาศัพท์นี้ มุ่งผลเพียงการ ตามรักษา ให้เป็นกิจที่นำไปแล้วในภายในเป็นไปอยู่ ย่อมเป็นไปในอรรถ แห่งเมตตาศัพท์และกรุณาศัพท์** เพราะเหตุนั้น ในคำว่า **ทญํ เมตฺตจิจฺจตุตฺตํ อาปนฺโน** นี้ พระอรรถกถาจารย์จึงกล่าวถึงทยาศัพท์อันเป็นไปในอรรถ แห่งเมตตาศัพท์

๑

* เรื่องความละอายบาปรวมกับความกลัวบาปที่กล่าวในที่นี้ สมกับที่มีกล่าวในฎีกาอื่น ๆ ทั่วไป เช่น ในฎีกาปรมัตถมัญชสา แก้ววิสุทฺธิมรรค ตติย. ซึ่งเข้าใจว่า ท่านอาจารย์ธรรมपालเถระ เรียบเรียงขึ้นภายหลังฎีกาจุฬหัตถิปโทปมมุตฺตฺรนี ได้กล่าวไว้ว่า “ก็หิริและโอตตปฺปะนั้น ไม่มี แยกกันในที่ไหน ๆ เพราะความละอายจะเป็นความไม่กลัว หรือความกลัวบาปจะเป็นความ ไม่ละอาย หาไม่ได้แล” (น ปน เตสํ กทาจิ อญฺญมญฺญวิปฺปโยคา น หิ ลชฺชชํ นินฺทกฺขํ ปาปภยํ วา อลชฺชชํ อุตฺถิติ-จากปรมัตถมัญชสา ตติย. ๑๐๖) ฉะนั้นในที่นี้ จึงต้องแปลตาม ที่แปลนี้ ฯ

** สัทพนิตฺติปกรณ์ ท่านออกอรรถ ทยา ศัพท์นี้ไว้ว่า “ทยาทณฺคตฺติหิ สาราภูสาสุ ทยา ฯ... เอวํ ทยา สทฺทสุส เมตฺตากรุณาสุ ปวตฺติ เวทิตฺตฺวา ฯ ตถา หิ อภิรมฺมฏฺฐิกายํ วุตฺตํ... ทยาสาทฺโท หิ อนุรฺกฺขณตฺถํ อนุโตนีตํ กตฺวา ปวตฺตมาโน เมตฺตยา จ กรุณาย จ ปวตฺตตฺติ ฯ... อุภยมฺเปตํ วิวรณํ รุกฺขณตฺถํ อนุโตนีตํ กตฺวา อธิปฺปายตฺถวเสณ กตฺนฺติ เวทิตฺตฺวา ฯ

๒. ธรรมชาติโค ย่อมรักไคร่ คือ ย่อมเยื่อใย หตุุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า เมตตา เมตตาของจิตนั้นมีอยู่ เหตุุนั้น จิตนั้น ชื่อว่ามีเมตตา จิตมีเมตตาของ บุคคลนั้น มีอยู่ เหตุุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า มีจิตมีเมตตา ความเป็นแห่งบุคคล ผู้มีจิตมีเมตตานั้น ชื่อว่า เมตตจิตตตา (ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีจิตมีเมตตา) พึงทราบคำอธิบาย ดังพรรณนามาฉะนี้แล ฯ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดง ความที่วิรตินั้นไม่มีที่สิ้นสุดด้วยสามารถแห่งสัตว์ ด้วยคำว่า **สพฺพปาณภูต- หิตานุกมฺปิ** นี้ ฯ บทว่า **ปาณภูเต** คือ ซึ่งสัตว์มีป्राณทั้งหลาย ฯ บทว่า **อนุกมฺปิโก** คือ ผู้ประพฤติกุณา ฯ ก็เพราะเมตตา เป็นปัจจัยอันพิเศษแห่งกรุณา ฉะนั้น พระอรรถกถาจารย์ จึงได้กล่าวว่า **ตาย เอว ทยาปนฺนตาย** ดังนี้ ฯ โดยประการอย่างนี้ พึงเห็นคำอธิบายว่า การเว้นจากปาณาติบาต ย่อมสำเร็จได้ ด้วยธรรมเหล่าใด พระอรรถกถาจารย์แสดงความเป็นผู้พร้อมด้วยธรรมเหล่านั้น คือ ความละอาย เมตตาและกรุณา พร้อมทั้งธรรมที่ ตามหลังมา ฯ ในข้อนี้ พระโฆทกาทจารย์ ทักท้วงว่า เพราะเหตุไร พระผู้มี พระภาคเจ้าจึงทรงทำนิเทศเป็นเอกฉะในบทบาลีว่า **ปาณาติปาตํ ปหาย** นี้ การเว้นจากการยังสัตว์ทั้งหลายอย่างไม่มีส่วนเหลือให้ตกลงไป พระองค์ทรง ประสงค์เอาในคำนี้ มิใช่หรือ ฯ จริงอย่างนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ว่า **สพฺพปาณภูตหิตานุกมฺปิ** วิหริติ ดังนี้ ฯ เพราะเหตุฉะนี้แล พระอรรถกถาจารย์ จึงกล่าวไว้ในอรรถกถาว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า ควรทำนิเทศเป็นพหุฉะว่า **สพฺเพ ปาณภูเต หิตเน อนุกมฺปิโก** ฯ พึงวิสัญญานว่า คำที่ท่านกล่าวนั้น จริง ฯ ก็แต่ว่า ในข้อนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า แม้ทรงทำนิเทศเป็นเอกฉะแต่ต้น ในพระบาลี ด้วยสามารถแห่งความเป็นสัตว์มีชีวิตเสมอกัน บุคคลจะรู้ได้ว่าเป็นพหุฉะ ก็ด้วยการสันนิษฐานศัพท์เท่านั้น เพราะเหตุฉะนี้ พระอรรถกถาจารย์ ไม่ทำนิเทศให้พหุฉะเสมอกัน ได้กล่าวอธิบายความด้วยสามารถเป็นพหุฉะ ไว้ในอรรถกถา เพื่อจะแสดงข้อความนั้น ด้วยปรารถนาจะให้พหุฉะต่างกัน ฯ พึงทราบเนื้อความ โดยยิ่งขึ้นไปอีกหน่อยหนึ่งว่า พระอรรถกถาจารย์ทำพหุฉะ ต่างกันดังนี้ เพื่อจะแสดงความเป็นต่างกันนี้ว่า สังวรสมათาน ย่อมมิได้ โดยความเป็นสัตว์ทั่วไป ความขาดแห่งสังวร ย่อมเป็นลักษณะแปลกตรงกันข้าม

จากสังวรสมาทานนั้น ๆ บทว่า วิหริตี ความว่า บุคคล เป็นผู้มีการ
ดังกล่าวแล้ว บำบัดความทุกข์ที่เกิดขึ้นในอริยาบถหนึ่ง ด้วยอริยาบถอื่น
นำอรรถภาพไป คือ ยังอรรถภาพให้เป็นไป ได้แก่ ให้ดำเนินไปได้ ๆ เพราะเหตุนี้
พระอรรถกถาจารย์ จึงกล่าวว่า อิริยตี ปาเลติ ดังนี้ ๆ
